

Waag Futurelab verwelkomt de Nederlandse Uitvoeringswet digitaaldienstenverordening. Ze bedankt de Tweede Kamer-commissie Digitale Zaken voor de gelegenheid om haar gedachten hierover te delen.

Nadat de Europese samenleving de regulering van het digitale domein jarenlang op zijn beloop had gehouden, zijn we blij dat de huidige Europese Commissie hier werk heeft gemaakt. Het reguleren van (zeer) grote techbedrijven is niet effectief voor Nederland om op nationaal niveau te doen, dus het is terecht dat deze op Europees niveau en voortvarend is opgepakt.

De Digital Services Act (DSA) laat echter zien dat op sommige terreinen **nog steeds een inhaalslag moet worden gemaakt om te bepalen wat wel of niet toelaatbaar is voor grote online platformen.**

Zo zijn er zorgvuldigheidsverplichtingen voor aanbieders van tussenhandeldiensten in de DSA, gericht op het tegengaan van verspreiding van illegale online-inhoud, desinformatie en andere maatschappelijke risico's<sup>1</sup>. Op elk van deze terreinen is echter nog niet altijd helder aan te geven wat illegaal is of niet (of wel legaal maar schadelijk en daarom een ander risico). Dit geldt ook voor vormen van desinformatie, of vaststelling wanneer een maatschappelijk risico wel of niet optreedt.

**De verplichting van platformen om zelf risicoanalyses te maken is belangrijk maar slechts een deel van de puzzel.** Deze aspecten leven breed in de samenleving en vereisen daarom een actieve houding van de Europese, en zeker ook de Nederlandse, samenleving. Hierin biedt de DSA een aantal handvatten die op nationaal niveau geregeld worden, zoals het toewijzen van *betrouwbare flaggers* en *erkende onderzoekers*.

Zo draagt de DSA bij aan de ontwikkeling van nationale en Europese infrastructuur voor het veiliger maken van ons digitale domein.

Het is voor Waag Futurelab essentieel dat bij de ontwikkeling van deze infrastructuur Nederlandse burgers niet enkel als consumenten worden beschouwd. Naast de belangrijke rol voor consumenten, bedrijven en toezichhouders, is ook een belangrijke rol weggelegd voor burgers en organisaties van het maatschappelijk middenveld.

**De DSA moet het maatschappelijk middenveld beschouwen als onderdeel van de infrastructuur om burgerrechten op gegevens vast te leggen door middel van onderzoek, belangenbehartiging en rechtszaken.**

Maatschappelijke organisaties als data-aggregators en databemiddelingsdiensten zijn belangrijke instellingen en mechanismen om burgerrechten te garanderen. Het gaat daarbij niet alleen om de controle van burgers over hun gegevens, maar om het stimuleren van een infrastructuur van én voor maatschappelijke organisaties om gebruik te maken van platformgegevens.

Dat Nederlanders onderwerpen als desinformatie belangrijk vinden bleek onlangs uit onderzoek onder de Nederlandse bevolking naar prioriteiten voor onderzoek naar AI. "Nepnieuws, nepfoto's en polarisatie" wordt door 58% van de Nederlandse bevolking als het belangrijkste thema in toekomstig onderzoek naar AI gezien.<sup>2</sup>

Omdat de effecten van generatieve AI grotendeels zal verlopen via verspreiding op grote online platformen is een effectieve uitvoering van de DSA hiervoor essentieel.

<sup>1</sup> Advies Raad van State (Kenmerk W18.23.00330/IV) <https://www.raadvanstate.nl/adviezen/@140199/w18-23-00330-iv/>

<sup>2</sup> <https://waag.org/nl/article/nederlandse-bevolking-stelt-prioriteiten-voor-onderzoeksagenda-ai/>

Maatschappelijke organisaties spelen daarnaast een belangrijke rol als databemiddelingsdiensten om de rechten van burgers te vertegenwoordigen. We kennen voorbeelden van andere maatschappelijke organisaties in EU-lidstaten, zoals Worker Info Exchange<sup>3</sup>, die laten zien dat toegang tot platformgegevens essentiële inzichten biedt in bv. algoritmisch beheer en bias. Worker Info Exchange stelt gig workers in staat om chauffeursgegevens van platformen als Uber op te vragen en om gevallen van door het platform verbannen chauffeurs te reconstrueren en aan te vechten in de rechtszaal.

### **De DSA moet privileges bieden aan maatschappelijke organisaties voor toegang tot (o.a.) gegevens om de effecten van algoritmische bias te bestuderen.**

Wetten zoals de Data Governance Act nemen nota van de cruciale rol van databemiddelingsdiensten buiten de traditionele onderzoeksorganisaties, waaronder organisaties voor data-altruïsme. Deze rechtsvorm krijgt aandacht als een belangrijk instrument om gegevens te bundelen voor het algemeen belang. Vanwege strikte rapportageverplichtingen en het ontbreken van expliciete privileges voor toegang tot gegevens, zal deze rechtsvorm echter mogelijk irrelevant of onhaalbaar zijn voor maatschappelijke organisaties.

Daarom zou de DSA beter ingezet kunnen worden om maatschappelijke organisaties expliciete privileges te geven om platformalgoritmen te bestuderen en te controleren door hen toegang te geven tot meer fijnmazige gegevens. Dit kan worden gekoppeld aan toestemmingsprocessen waarbij burgers toestemming geven aan een (ngo-) gegevensintermediair die namens burgers gegevens kan opvragen.

<sup>3</sup> <https://www.workerinfoexchange.org/>

<sup>4</sup>

<https://foundation.mozilla.org/en/research/library/full-disclosure-stress-testing-tech-platforms-ad-repositories/>

Om zinvolle gegevens aan het maatschappelijk middenveld te leveren, moet de DSA verder de technische implementaties van gegevenstoegang (bijv. API's) beoordelen en nagaan of ze voldoen aan de onderzoeksbehoeften van onderzoeksinstellingen en maatschappelijke organisaties.

### **Gegevensbronnen van platforms verdienen meer onderzoek. API's en gegevenspakketten van subject-toegangsverzoeken moeten worden gecontroleerd om te begrijpen of platforms bruikbare gegevens leveren.**

Momenteel bepalen platformen zelf grotendeels welke gegevens ze ontsluiten en hoe, wat in sommige gevallen het maatschappelijk debat hindert. Zo publiceerde Mozilla onlangs onderzoek naar de advertentie-tracking-platformen, waarmee essentiële taken voor onze democratie worden mogelijk gemaakt, zoals controle op oneigenlijke beïnvloeding door buitenlandse actoren in vrije verkiezingen. Met name X en AliExpress kwamen hierin als onvoldoende uit de bus<sup>4</sup>.

Saillant is dat Meta aankondigde om half augustus te stoppen met hun transparantie-platform CrowdTangle ten faveure van een eigen transparantie-platform dat nog lang niet voldoende functionaliteiten bevat. Dit resulteerde in zowel een onderzoek door de EC<sup>5</sup> als een open brief door 176 vertegenwoordigers van (maatschappelijke) onderzoekers<sup>6</sup>.

Het laat zien dat we als samenleving de transparantie over de gegevens en werking van de grote platformen niet moeten overlaten aan de welwillendheid van de platformen zelf, maar de nieuwe bevoegdheden van de DSA breed moeten inzetten om gezamenlijk stappen te zetten om de platformen beter en veiliger te maken binnen de grenzen die we in Nederland én Europa stellen.

<sup>5</sup>

[https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip\\_24\\_2373](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_2373)

<sup>6</sup> <https://foundation.mozilla.org/en/campaigns/open-letter-to-meta-support-crowdtangle-through-2024-and-maintain-crowdtangle-approach/>